

Невідомі листи польських дітей з німецького табору

"Я прошу трохи сірого мила та ложку, бо не маю чим їсти... Прошу трохи сахарину... Спечи мені, Матусю, 20 налисників..." – шокуючі листи маленьких дітей, ув'язнених в німецькому концентраційному таборі в Лодзі були виявлені дослідниками новоствореного Музею польських дітей – жертв тоталітаризму.

Знайдене листування безцінне. Кілька днів тому ми придбали вісім оригінальних листів – повідомляє в.о. директора Музею польських дітей – жертв тоталітаризму д-р Іренеуш Май. Документи були знайдені під час досліджень приватних зборів.

Історик зазначає, що зміст листів, які діти писали своїм батькам або своїм рідним, не показує всієї правди про табірні умови — голод, побої, хвороби. Кожен лист проходив цензуру і був написаний під диктовку охорони. Однак навіть те, що вдалося описати дітям, шокує:

«Дорогі батьки, якщо зможете, роздобудьте якісь верхи від шкіряних чобіт і дайте обидва для дерев'яних підошв 37 розміру, і надішліть мені, тому що не маю в чому ходити (...) Прошу трохи сірого мила і ложку, бо немає чим їсти» - написала батькам 15 лютого 1944 р. Халінка Цубжинська (12 років)

У листі до тітки (дати не видно) дівчинка на прізвище Конарська написала, що вона шкодує, що не може бути з близькими: «Я так сумую за вами. Я так хочу побачити когось з родини».

Ясь Спихала (12 років) 16 жовтня 1944 р. просить маму, поміж іншим, про "трохи сахарину": «Спеки мені, Мамусю, 20 млинців (...). Надішли олівець, гумку. І цибулю, і гірчицю. І марок».

21 серпня 1944 р. Марися повідомляє батькам та родині, що виросла: «Також сильно виросла, бо бачу по своїх сукнях, що стали коротшими, свою сукню я вдягаю тільки в неділю, а так, на роботу, то ходжу в табірній, я би хотіла, щоб ви мене в ній побачили, я добре в ній виглядаю».

У свою чергу, Гертруда Новак (13 років) 2 квітня 1944 р. у листі до «Улюбленої Рисі», ймовірно її сестри, повідомляє їй, що: «Єжи приїхав зі шпиталю здоровим, зараз знову захворів на запалення легенів, має воду в боці. Дуже переживаю, щоб йому не стало гірше».

Коли було оголошено про заснування Музею польських дітей – жертв тоталітаризму у Лодзі, до нас почали приходити люди, які хотіли поділитися своїми знаннями про ті часи. Вони розкривають невідомі факти, показують місця, розповідають нам про фотографії та документи. Наші історики переглядають архіви, зокрема приватні. Цей табір та трагічна історія маленьких беззахисних жертв німецьких злочинів довгі роки були забуті. Тепер ми дізнаємось правду про табір на вул. Пшемислова в Лодзі. Ми розкриємо всі факти та покажемо всю правду про табір – запевняє в.о. директора д-р Іренеуш Май.

Музей польських дітей – жертв тоталітарного режиму. Німецький нацистський табір для польських дітей у Лодзі (1942-1945), діяльність якого фінансується Міністерством культури, національної спадщини та спорту, а його створення було ініційоване Уповноваженим із прав дітей Миколою Павляком, буде сучасним мультимедійним музейно-освітнім центром. Діти та молодь зможуть дізнатися про найтрагічніші події нашої історії, а вчителі знайдуть експертну підтримку та навчальні матеріали про військові та післявоєнні долі наших наймолодших громадян.

Ідея створення музею народилася під час роботи Програмної ради у справах вшанування польських дітей із табору в Лодзі, заснованої 22 грудня 2020 р. Уповноваженим з прав дітей. Ініціативу створення Музею польських дітей підтримав Президент Республіки Польща Анджей Дуда.

Історія табору

Polen-Jugendverwahrlager der Sicherheitspolizei in Litzmannstadt розміщувався в Лодзі по вул. Пшемислова. Його генезис слід пов'язувати з жорстокою німецькою політикою репресій, що здійснювалася на польських територіях, інкорпорованих до Третього Райху.

Під час періоду окупації тривали безперервні хвилі арештів польського населення, яке ув'язнювали в тюрмах, концентраційних таборах та відправляли на примусові роботи, збільшувався відсоток дітей, позбавлених опіки та змушених жити самотійно.

Значна кількість батьків була піддана езекуціям, або померла, виснажена важкою працею, разом з відсутністю належного харчування та медичного обслуговування. Їхні діти ставали «проблемою» для окупаційної влади. З цієї причини німці утворили концентраційний табір для польських дітей.

Передбачалося кілька можливих локалізацій табору. Було запропоновано, серед іншого, Дзержонзі, в околицях Лодзі, де був організований менший підтабір, тоді як центральний табір був розташований на площі близько 5 га на окремій, прилеглій безпосередньо до Лодзінського гетто території, в кварталі вулиць: Гурніча, Емілії Партер, Пшемислова та Брацька.

Територія гетто гарантувала те, що малий відсоток населення буде знати про існування дитячого табору, а кожна втеча закінчуватиметься захопленням втікачів.

Табір безпосередньо підпорядковувався німецькій поліції безпеки. Свою діяльність розпочав 1 грудня 1942 р. Перші полонені прибули через кілька днів – 11 грудня. Табір був поділений на дві частини – юнацьку та дівчачу. У дівчачій частині також перебували найменші діти, незалежно від статі.

Вони працювали у вищезгаданому відділенні табору в Дзержонзі біля Згежа, виконували важку сільськогосподарську роботу. Функції коменданту табору виконував начальник кримінальної поліції в Лодзі штурмбанфюрер СС Карл Ерліх. Від його імені здійснювали владу наступні адміністратори: Ганс Фуге, Арно Врук і Ендерс.

Екіпаж складався з офіцерів поліції безпеки, членів СС та цивільного персоналу. Завдяки змиванню німцями слідів злочину точну кількість жертв табору важко встановити.

За весь час його функціонування там утримувалося кілька тисяч дітей у віці від кількох місяців до 16 років, а кілька сотень молодих в'язнів втратили життя.

Табір діяв до 18 січня 1945 р. Тоді його ворота були відчинені, і для багатьох дітей розпочався наступний етап випробувань — пошук своїх близьких, бо тільки про частину колишніх в'язнів вдалося подбати лодзьким родинам та громадським активістам.